

HORVÁTH Anna

**PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem, Regionális Politika
és Gazdaságtan Doktori Iskola**

**PhD-student, University of Pécs, Doctoral School of
Regional Policy and Economics**

anna.horvath@ktk.pte.hu

**A FELZÁRKÓZÁS ESZKÖZEI AZ ÉSZAK-ALFÖLDI
HATÁRRÉGIÓ KISVÁROSAIBAN**

**TOOLS OF DEVELOPMENT IN SMALL TOWNS OF THE
BORDER REGION OF THE NORTHERN GREAT PLAIN**

ABSTRACT

In recent years, settlements that are able to be successful and competitive even in the changed economic conditions have appeared in an increasing number in backward regions. The starting points of this development can be the small towns of the Hungarian countryside, which are able to stand out from their environment in terms of institutions, infrastructure, and even culture, thereby creating micro-centers in their catchment area. In my thesis, I am looking for the answer to what role the small towns on the border areas of the Northern Great Plain, namely Fehérgyarmat, Kisvárd, Vásárosnamény and Záhony, play in the development of their catchment area. In order to explore this, I first analyze the current role of cities: what socio-economic characteristics can be observed, what kind of natural and built environment it has, and what cultural role each district center has. After that, I will analyze the situation of the cities from a tourism point of view, and finally I will examine the application activity more closely and draw conclusions about the tourism role of the cities.

Kulcsszavak: sikeresség, vidékfejlesztés, helyi gazdaságfejlesztés, endogén fejlődés, komplex mutató

Keynotes: success, rural development, local development, endogenous development, complex indicator

1. Bevezetés

Az elmúlt években egyre nagyobb számban jelennek meg olyan települések az elmaradott térségekben, amelyek képesek a megváltozott gazdasági körülmények között is sikeresek, versenyképesek lenni. Ennek a fejlődésnek a kiindulópontjai lehetnek a magyarországi vidék kisvárosai, amelyek képesek kiemelkedni környezetükből intézményi, infrastrukturális, de akár kulturális értelemben is, ezáltal képesek mikorközpontokat létrehozni vonzáskörzetükben. Dolgozatomban arra keresem a választ, hogy az Észak-Alföld határmenti területein fekvő kisvárosok, nevezetesen Fehérgyarmat, Kisvárd, Vásárosnamény és Záhony milyen szerepet játszanak vonzáskörzetük fejlesztésében.

Ennek feltárása érdekében először elemzem a városok jelenlegi szerepét: milyen társadalmi-gazdasági jellegzetességek figyelhetők meg, milyen természeti és épített környezettel rendelkezik, illetve milyen kulturális szerepe van az egyes járásközpontoknak. Ezt követően turisztikai szempontból elemzem a városok helyzetét, végül a pályázati aktivitást vizsgálom meg közelebbről és ezekből vonok le következtetést a városok turisztikai szerepét illetően.

2. A sikeres vidékfejlesztés társadalmi és gazdasági háttere

Az 1980-as évektől, az ipari termelésben bekövetkező paradigmaváltás jelentős változásokat eszközölt ki a regionális gazdaságfejlesztésben és vidékfejlesztésben: ennek nyomán bekövetkezett a szubszidiaritás és a partnerség elvének felértékelődése, melynek alapfeltétele az alulról felfelé szerveződő, a helyi igényekre és lehetőségekre épülő helyi gazdaságfejlesztés. A helyi gazdaságfejlesztés célja a helyi versenyképesség fokozása, hiszen ennek kiemelt fontossága van a globalizált világban, ahol valamennyi térség saját erőforrásaira támaszkodva, önállóan versenyez a gazdasági térben. A globalizáció jelentősen megváltoztatta: annak következtében, hogy bővült a mindenhol fellelhető erőforrások köre, értékesebbé váltak a sajátos tudáson alapuló helyi adottságok. A hely ebben az esetben a fizikai meghatározottság mellett jelenti a helyben meglévő kapcsolatokat, folyamatokat, amely egy olyan társadalmi és gazdasági teret alkot, amelyben közös gazdasági érdek és kulturális-közösségi identitás van jelen.¹

3. Az endogén fejlődés és a turizmusfejlesztés kapcsolata

3.1. Endogén fejlődés a térségfejlesztésben

Az endogén fejlődés fogalmának tisztázása során két kiemelendő fogalomkört kell először tisztáznunk: a területi tőke mibenlétét és a fejlődést. A helyi versenyképesség alapját a területi tőke kihasználásának képessége jelenti.² A területi tőke alkotóelemei közé tartozik a földrajzi fekvés és az abból származó jellegzetességek, a gazdasági élet jellemzői, valamint egyéb tényezők – ilyen például a környékre jellemző függőségek, megállapodások, szabályok. Ezek mellett van egy kevésbé kézzelfogható tényező, a környezet: intézmények, szabályok, gyakorlatok, termelők, kutatók, politikusok – a kreativitás és az innováció létrehozói.³ A fejlődés egy szándékolt emberi tevékenység annak irányába, hogy több dimenzió mentén, több szereplő bevonásával történő növekedés, amelyet csak abban az esetben tarthatunk pozitívnak, amennyiben értékes, hasznos javak vagy szolgáltatások termelésével jött létre.⁴ Az endogén fejlődés a következő helyi erőforrásokra épülhet:

- földrajzi elhelyezkedés;
- természeti erőforrás;
- humán erőforrás;
- társadalmi erőforrás;
- intézményi erőforrás;
- speciális termékhez kapcsolódó erőforrás.⁵

Az endogén hatások összekapcsolódhatnak, kiegészülhetnek exogén hatásokkal, mely nyomán új regionális helyzeteket teremthetnek, ennek hatása pedig elősegítheti az innovációt.⁶

Az endogén fejlődés egy térség koncentrált szerveződése, amelyben szerepet játszanak a helyi szerelők kapcsolatképzési képességei, a helyi döntéshozók, a tudástermelés, a helyi termelési tényezők és a vállalkozói képességek. A belső mellett megjelennek külső tényezők is: a külső információk megfelelő adaptálása, a technológiai, kulturális és társadalmi környezethez tözénő folyamatos alkalmazkodás. Az endogén források közül a legfontosabb a tőkepotenciál, a rendelkezésre álló munkaerő képzettsége, az infrastruktúra, a földrajzi helyzet, a környezeti állapot, a piaci kapcsolatok, társadalmi-gazdasági adottságok és az intézményi rendszer.⁷

Az endogén erőforrások kiaknázásának jó példája a turizmusfejlesztés, amely előtérbe helyez egy helyi értéket, nevezetesen a települést magát, annak épületeit, történelmét, természeti értékeit. A turizmusfejlesztés olyan

komplex hatásrendszerű fejlesztési eszköz, amely hatásai mind a társadalomban, a kulturális életben és a nemzetpolitikában fellelhetők: a turizmusfejlesztés tehát eszköz, nem pedig cél ebben az olvasatban.⁸

3.2. A turizmus térségi hatásai

A turizmus gazdasági hatásait vizsgálva megállapítható, hogy napjainkra a turizmus lett az egyik legfontosabb terület, mind társadalmi-gazdasági, mindig nemzetközi kereskedelmi szempontból. A turizmus a gazdaságon belül rendelkezik *jövedelemteremtő, vállalkozásfejlődésre és foglalkoztatásra gyakorolt hatással*.⁹ Emellett jelentős hatással bír a gazdasági szerkezet alakulására, oly módon, hogy új piacokat és pótlólagos keresletet generál más gazdasági ágazatok számára, leginkább a helyi, mezőgazdasági és kézműves termékek számára. A fogadóterület imázsa is változik a turizmus megerősödése által, jellemzően pozitív irányba – ennek megvalósulása azonban tudatos pozicionáláshoz és brand építéshez kötött, amely feltételezi a tudatos településmarketing tevékenységet.

Gazdasági mellett társadalmi hatások is felismerhetők a turizmushoz kötődően. A turizmus megnöveli a térség munkaerőigényét, az új munkahelyek lehetőséget teremtenek a fiatal értelmiségi réteg helyben tartására, így a turizmusnak a demográfiára van hatása. Emellett a közösséget is befolyásolja: a turizmus működtetésébe bekapcsolódnak a helyi közösségek és iskolák, aktivizáló hatással van a helyi közösségekre. Emellett a saját kultúra ismerete és a helyi identitás is megerősödik hatására.

A társadalmi-gazdasági hatások mellett fontos megemlíteni a környezeti hatásokat is. A turizmus hozzájárul az erőforrások hatékonyabb felhasználásához és a természeti, kulturális örökségek gazdasági fenntarthatóságához, valamint revitalizálják azokat. Emellett hatással lehet a környezettudatos attitűdre, hiszen az idegenforgalmi látóivalókat jellemzően nagyobb odafigyelés övezi – tudatosul a helyi közösségekben épített és természetes környezetük értékessége.

A területfejlesztési hatások közé sorolható a helyi gazdaságfejlesztés és a versenyképesség javítása. Egyrészt a turizmus helyi gazdaságfejlesztő hatása különösen fontos a periférikus térségek fejlesztése során. Ennek módja a versenyképesség növelése, amelynek fontos mozzanata az egyes területek komparatív előnyeinek kiaknázása.

A turizmus fejlesztése a külső perifériák esetében további fontos szerepet hordoz: kapocs lehet a határtérségek fejlesztésében, a határon átnyúló kapcsolatok elősegítésében. Ennek egyik fontos eleme, hogy a turizmus támo-

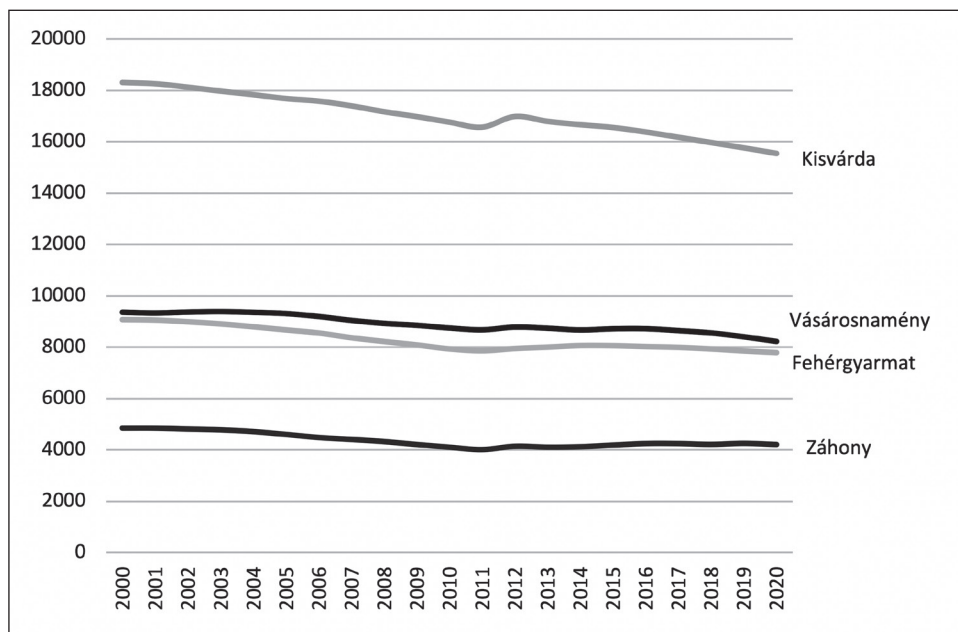
gassa az identitáserősítés folyamatát, a kulturális interakciókat, az örökségek védelmét és a jövedelem generálását.¹⁰

4. Az észak-alföldi határrégió kisvárosainak adottságai

Valamennyi vizsgált település esetében jellemző a visszafogott csökkenés a lakónépességben 2000 és 2020 között: a népsűrűség ezzel összhangban visszafogottan, de valamennyi település esetében is csökkent (KSH 2000-2015).

1. ábra A vizsgált települések lakónépességének alakulása, 2000-2020 (fő)

Figure 1. Development of population of the examined settlements, 2000-2020

Forrás: KSH, 2000-2020

A következő jellemzők 2015-2020 közötti vizsgálata történt meg a települések demográfiai jellemzőinek feltárása során:

- népsűrűség;
- természetes fogyás, szaporodás;
- öregedési index;

- időskori függőségi ráta;
- fiatalkori függőségi ráta;
- nettó migrációs ráta.

A népsűrűség jelentősebb mértékben Kisvárdán és Záhony esetében csökkent (-19,34 és -5,5 fő/km²). A természetes fogyás vagy szaporodás az élveszületések és a halálozások számának különbségének aránya a teljes lakosságszámhoz viszonyítva. A legnagyobb mértékű fogyás Záhonyban következett be a vizsgált 5 év alatt (-4,26%), míg Fehérgyarmat lakosságára volt legkevésbé jellemző a lakosság természetes fogyása (-0,14%) – azonban valamennyi vizsgált település esetében fogyásról beszélhetünk.

Az öregedési index 65 év feletti korosztály arányát fejezi ki a 14 év alatti korosztályhoz képest. Valamennyi vizsgált településre jellemző az öregedési index növekedése: a legmeredekebb növekedés ebben az esetben is Záhonyra jellemző, itt az öregedési index 0,5, Kisvárdán és Vásárosnaményban 0,4, míg Fehérgyarmaton 0,2. Az időskori függőségi ráta azt hivatott meghatározni, hogy a 65 év feletti korosztály aránya mekkora a 15-64 éves korosztályhoz viszonyítva: ez az arány némileg növekedett a vizsgált években, azonban az emelkedés mértéke nem meghatározó. Ugyanez a tendencia figyelhető meg a fiatalkori függőségi ráta esetében, amely a 14 év alatti korosztály arányát határozza meg a 15-64 év közötti lakossághoz képest.

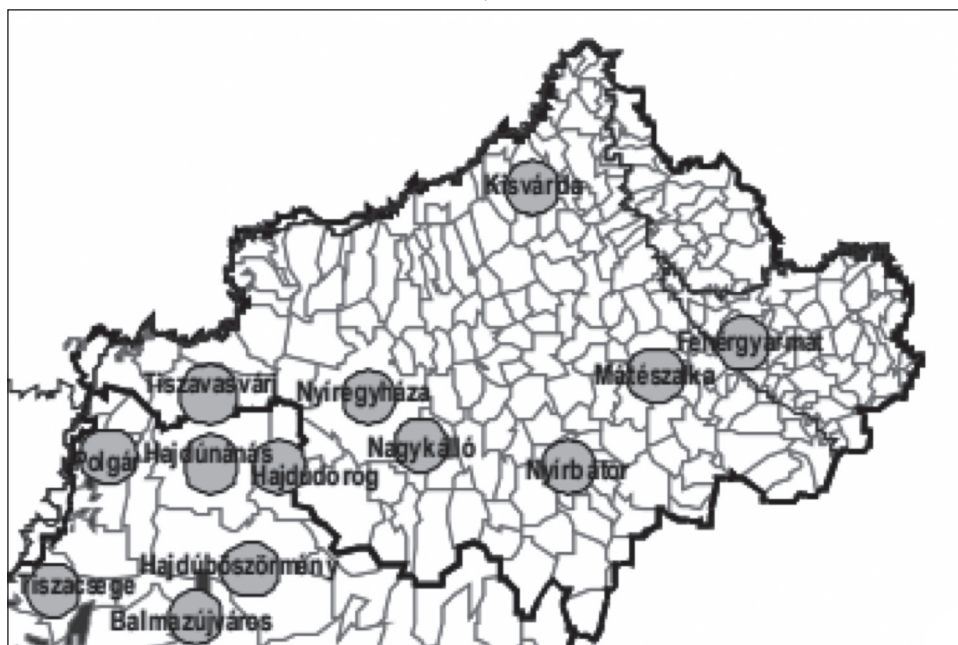
A nettó migrációs ráta a bevándorlás és az elvándorlás különbségének arányát adja meg a teljes lakosságszámhoz képest. Ez a mutató a 2015-2020 közötti éveket tekintve szintén összességében negatív irányba változott, elsősorban Záhony esetében, ahol ennek értéke -16,21. Ezt követi Fehérgyarmat és Kisvárdán (-7) – azonban Vásárosnamény esetében némi javulás figyelhető meg (0,99).¹¹

A humán közfeladatok ellátását az önkormányzatok tudatosan szervezik és valósítják meg, a lakosság egésze számára biztosított a magas minőségű szolgáltatások elérhetősége. Az intézményekhez tartozó alpinfrastruktúra kiépült, egyes elemei azonban felújításra szorulnak. A köznevelési intézményrendszer jelentős átalakuláson ment keresztül, azonban a vizsgált városok alap- és középfokú oktatási intézményeibe járó fiatalok számára ez jelentősen nem hatott. Az egészségügyi ellátás és a szociális szolgáltatások rendszere jól szervezett. A kulturális és szabadidős intézmények, létesítmények adottak.

Valamennyi vizsgált város járásközpont, szerepük a térség gazdaságában meghatározó. Negatívumként említhető ezzel szemben, hogy jellemzően kevesebb nagy gazdasági szereplő van jelen, jóval elterjedtebbek a KKV

szektorba sorolható vállalkozások, amely a jövőben gátját jelentheti a fejlődésnek. A globálisan megfigyelhető trendhez igazodva a vizsgált városokban is jellemző a mezőgazdasági jelleg gyengülése és a szolgáltatások erősödése. A turizmus kevésbé jellemző: nem megfelelő a szolgáltatások mennyisége és minősége, valamint a turisztikai értékek tudatos kommunikációja is hiányos, így összességében a település turisztikai pozicionálása elhanyagolt.

2. ábra Gyógyvízzel rendelkező települések az Észak-Alföldön, 2011
Figure 2. Settlements with medicinal water in the Northern Great Plain, 2011

Forrás: KSH (2013): Idegenforgalmi tendenciák, sajátosságok Észak-Alföld megyéiben.

Fehérgyarmat, Kiszvárd és Vásárosnamény legfontosabb természeti értéke a gyógy- és termásvíz – ez idegenforgalmi szempontból a legvonzóbb adottsága a városoknak. A három településre jellemző síkvidéki fekvés, mely alapvetően mezőgazdasági művelésre alkalmas. A városok közelében található Natura2000-es területek, illetve Fehérgyarmat központja a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetnek és a Szatmár-Beregi Natúrparknak. A települések zöldfelületi ellátottsága megfelelő. Záhony kivételt jelent a

felsorolt települések közül annak logisztikai jellege következtében: a jelentős kiterjedésű gazdasági területek és a vasút jelentősen korlátozza a zöldterületek kiterjedését.

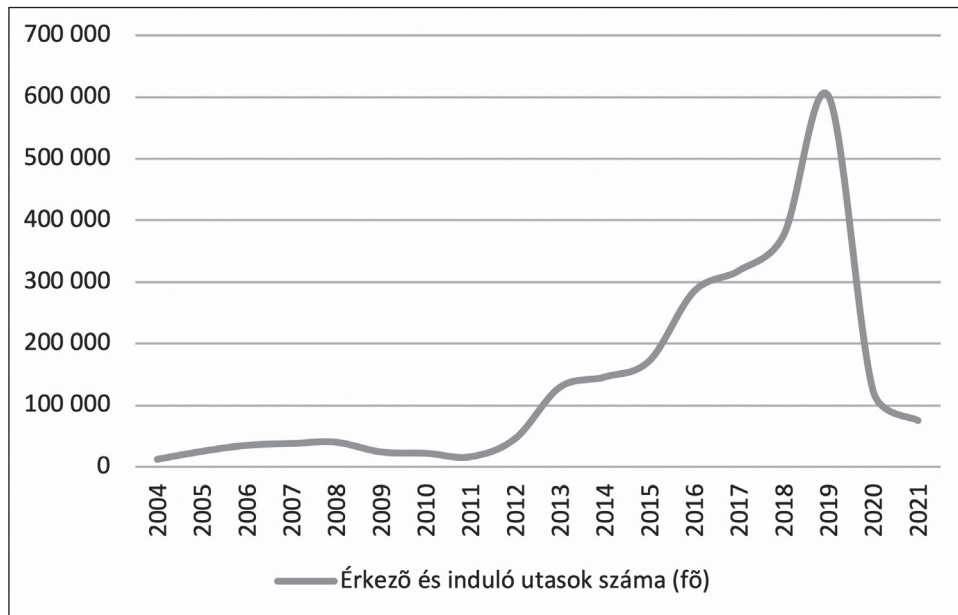
A városok építészeti arculata részben urbanizált, illetve urbanizálódó, részben agrártáji jellegű. Egyszerre jelenik meg a gondozott belső környezet és a periferikus felépítés, a mezővárosi térszerkezet, védett műemlékek, a modern többszintes beépítés és az ipartelepítés épületei. Fehérgyarmat, Kisvárdra és Vásárosnamény területein fennmaradt a történeti városszerkezet egy része, valamint emlékek a történelmi városmagból, míg Záhony arculatát elsődlegesen a vasúti infrastruktúra, az iparosodott jelleg határozza meg.

A vizsgált települések közül valamennyi viszonylag jó minőségű közlekedéssel rendelkezik. A városok perifériás elhelyezkedésük ellenére jó összeköttetéssel rendelkeznek a regionális és országos központtal, a jövőben megépülő gyorsforgalmi utak ezen tovább javíthatnak. A határ közelsége valamennyi város esetében meghatározó, a jövőben ez az adottság komoly fejlesztési potenciált jelenthet. Negatívum, hogy a tranzitforgalom a városokon keresztül halad át elkerülőutak híján, amely zajszennyezéssel jár és balesetveszélyes. Emellett a városon belül található kisebb utak sokszor karbantartás hiányában rossz minőségűek. A parkolóhelyek számában időleges hiány mutatkozik csúcsidőben, a városközpontokban. A helyközi és távolsági járatok elfogadható sűrűséggel és menetidővel közlekednek a központok felé, helyi közlekedés nincs. Fehérgyarmatról a helyi központok (Debrecen, Mátészalka, Nyíregyháza) vasúton is megközelíthetők, azonban annak szolgáltatói minősége alacsony. Kisvárdra esetében a vasúti közlekedés színvonala magas, Budapest, Debrecen és Nyíregyháza gyorsan elérhető, a járatok száma magas. Vásárosnamény esetében a vasúti közlekedés színvonala alacsony, azonban a fontosabb központok, Nyíregyháza, Mátészalka, Kisvárdra, elérhetők, valamint jelentős hatása volt az M3 autópálya Vásárosnaményig történő meghosszabbításának. Emellett közlekedés szempontjából meghatározó a kerékpáros közlekedés. Záhony kiemelt közlekedési útvonalon fekszik, jó közlekedési kapcsolatokkal rendelkezik vonzáskörzetével is, így gazdaságát a beígázó munkavállalók jelentősen befolyásolják.

Fontos kiemelni továbbá, hogy a vizsgált városoktól 100-120 km-re található Debrecen repülőtere, amely a koronavírus kitéréséig folyamatosan növekvő utasforgalmat bonyolított le. További pozitívum, hogy mind a négy város közvetlen vasúti kapcsolattal rendelkezik Debrecennel, így a jövőben ennek az adottságnak a kihasználása is megtörténhet.

3. ábra Érkező és induló utasok száma, Debrecen Airport, 2004-2021 (fő)

Figure 3. Number of arriving and departing passengers, Debrecen Airport, 2004-2021

Forrás: KSH 2004-2021

A vizsgált települések közüzemi infrastruktúrája az országos és megyei szint összehasonlításában megfelelő. A települések környezeti terhelése mérsékelt, az önkormányzatok törekednek arra, hogy intézményeikben hatékony energiafelhasználást valósítson meg.

A települések jellemzése a következő dokumentumok feldolgozásával készült:

- Fehérgyarmat Város Településfejlesztési Konceptiójának és Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata¹²
- Kisvárdai Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája¹³
- Vásárosnamény Város Településfejlesztési Konceptiójának és Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata¹⁴
- Záhony Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata¹⁵

5. A turizmus formái az észak-alföldi határ régió kisvárosaiban

A turizmus számos formája fellelhető a vizsgált térségben. Ezek közül kiemelkedik az egészségturizmus, amely esetében az utazó fő motivációja egészségügyi állapotának megőrzése, illetve javítása: két fő ága a gyógyturizmus és a wellness turizmus. A gyógyturizmus a lakóhelytől eltérő helyen található gyógyüdülőhelyen vagy gyógyászati létesítményben való tartózkodást jelenti. A gyógyturizmus jellemzően egy természetes gyógytényezőre épül. A wellness-turizmus célja a testi-lelki egészség megőrzése, amelyben jelentős szerepe van az aktív és passzív szolgáltatásoknak is. Az észak-alföldi régió idegenforgalmi potenciálját jelentősen meghatározza a turizmusnak ezen formája termál- és gyógyvizekben gazdag területei miatt.¹⁶ Fehérgyarmaton 2004-ben épült meg a Fehérgyarmati Gyógyfürdő, amely gyógyászati ellátás biztosítása mellett közfürdőként is működik.¹⁷ A Kisvárdai Várfürdőben három gyógymedence, illetve wellness ellátás található.¹⁸ Vásárosnaményban szintén működik fürdő, Szilva Termál- és Wellnessfürdő néven, amely célja a helyi értékek megismertetése is.¹⁹

A gasztronómiai turizmus esetében a turisták elsősorban a térség jellemző ételeit, italait ismerik meg. A legjellemzőbb formája a falusi vendéglátás – Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében ez jellemzően a gyümölcskultúrában csúcsosodik ki. Valamennyi vizsgált település része a szatmári szilva elterjedési területének, amely a Felső-Tisza, a Tisza, a Szamos és a Túr árterületén elterjedt, sok törődést nem igénylő, azonban bő termésű szilvafajta. 2012-től külön fajta. A gasztronómiai turizmus szorosan kötődik a falusi vendéglátáshoz, amely jelen vizsgálat szempontjából kevésbé meghatározó fajtája a turizmusnak.

Az ökoturizmus a turizmus azon fajtája, amely nem üdülési céllal valósul meg, hanem természeti értékek megismerése céljából valósul meg. Az ökoturizmus fő helyszínei az Észak-Alföldön a nemzeti parkok, szűkebb vizsgálati területünkön főként a folyók és környezetük, illetve a már említett Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet és a Szatmár-Beregi Natúrpark. Az ilyen jellegű területekre jellemző, hogy a természeti értékhez kapcsolódóan programlehetőségek rendelkezésre állnak (kijelölt túraútvonalak, csónaktúrák, fotósafari stb.)

Az Észak-Alföld jelentős folyó- és állóvizei kedveznek a vízi turizmusnak. Lehetőség van ezeken a területeken vízitúrára, sétahajózásra, vízi sportolási lehetőségekre és fürdőzésre. Fehérgyarmat közelében a Szamos, Kisvárdai és Záhony körzetében a Tisza, míg Vásárosnamény esetében a Tisza,

Szamos és Kraszna folyók – ez utóbbi település esetében kiemelendő Gergelyugornya városrész szabadstrandja.²⁰

4. ábra A Felső Tiszavidék kisebb tájegységei
Figure 4 Smaller landscape units of the Upper Tisza region

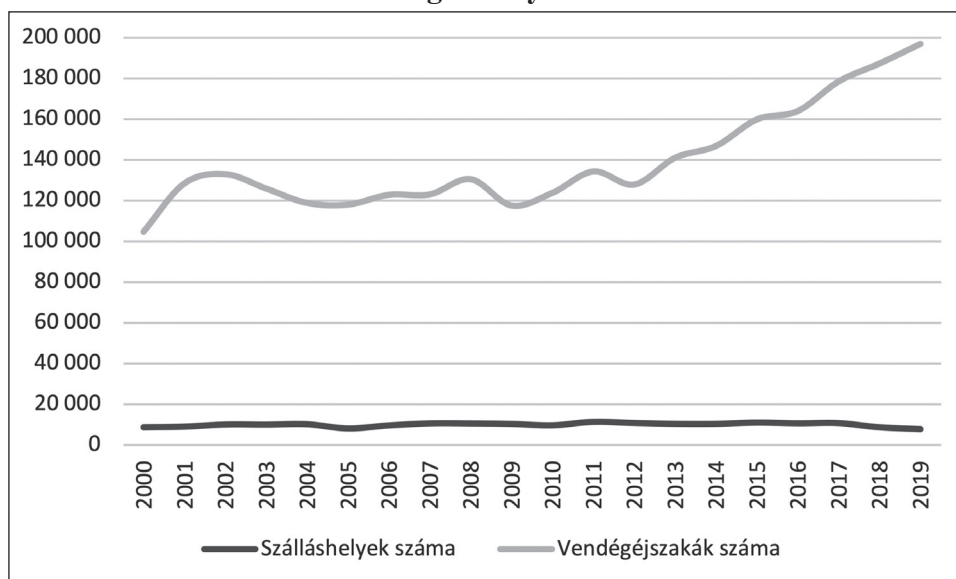
Forrás: Faragó L. (1994): Adalékok a területfejlesztéssel kapcsolatos fogalmak vitájához. *Tér és Társadalom.* 8(3-4): pp. 23-39.

Az üzleti- vagy hivatásturizmus munkával összefüggő utazásokat foglal magában. ekkor a turista közel ugyanazokat a szolgáltatásokat veheti igénybe, az utazás célja nem azonos. A vizsgált települések közül egyikben sincs jelen nagyobb mértékben ilyen jellegű turizmus.²¹

A kulturális-, illetve örökségturizmus elsődleges a kulturális örökségek megismerése. Ezek lehetnek egyházi helyszínek, hagyományokat, a térség kulturális életét bemutató helyszínek – ilyenek lehetnek a templomok, népi emlékeket bemutató intézmények, ipartörténeti emlékek, kastélyok, kúriák, várak. Ebből a szempontból az észak-alföldi régió helyszíneiben gazdag térség, a múzeumok, tájházak, helytörténeti gyűjtemények száma több, mint 100.²² Fehérgyarmaton ilyen jellegű látványosság a református

templom, a római katolikus templom, a Jékey kúriából átalakított Kossuth-park.²³ Kisvárdra nevezetességei között kiemelendő a Vár, a görögkatolikus, római katolikus és református templomok, az egykori zsinagóga épülete, ma Rétköz Múzeum.²⁴ Vásárosnamény esetében a kulturális- és örökségturizmus tárgyát képezheti a Beregi Múzeum, a Tomcsányi Kastély, a Hunor Vadászati Kiállítás.²⁵

5. ábra Szálláshelyek és vendégéjszakák száma Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2000 és 2019 között
Figure 5. Number of accommodation places and guest nights in Szabolcs-Szatmár-Bereg county between 2000 and 2019

Forrás: KSH, 2000-2019

A kereskedelmi szálláshelyek számáról készült felmérések csupán megyei szinten érhetőek el – azonban ezekből az adatokból két trend jól olvasható: míg a vendégforgalom folyamatos, egyenletes növekedésen megy keresztül 2000 és 2019 között, addig a szálláshelyek férőhelyeinek száma stagnáló-csökkenő tendenciát mutat.

Összességében igaznak bizonyulnak azok a megállapítások, miszerint a négy vizsgált város turisztikai potenciállal alapvetően rendelkezik, azonban azok kiaknázása nem teljesül.

5.1. Pályázati aktivitás

A következőkben a 2004 és 2022 között támogatott pályázati programok értékét és eloszlását vizsgálom a négy vizsgált település esetében. A vizsgált pályázatok a következők:

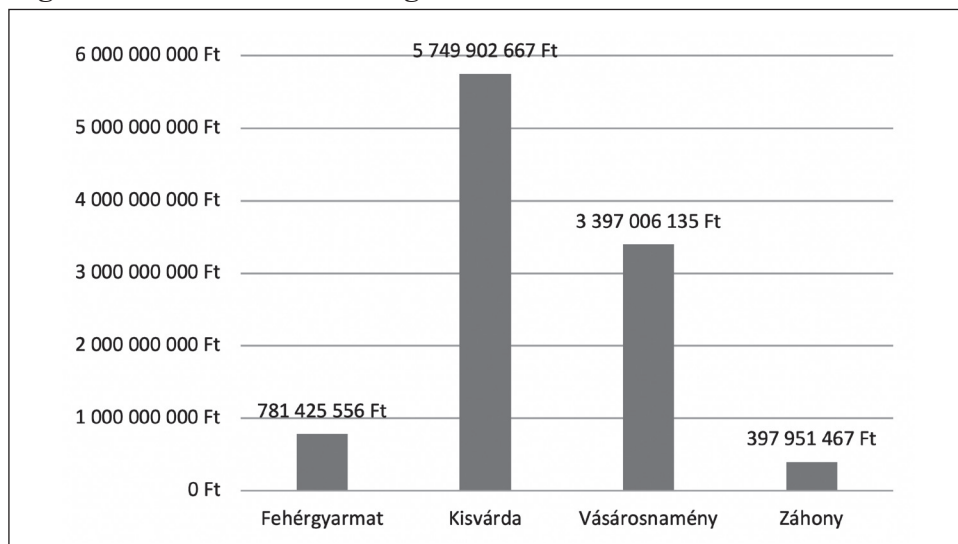
- ÉAOP-2.1.1/H-11- Turisztikai szolgáltatások fejlesztése
- ÉAOP-3.1.3/A-11- Kerékpárforgalmi hálózat fejlesztése
- ÉAOP-3.1.3/B-09- Kerékpárforgalmi hálózat fejlesztése a komplex programmal kezelendő LHH kistérségekben
- ÉAOP-5.1.1/D-09-1f- Funkcióbővítő integrált települési fejlesztések
- ÉAOP-5.1.1/D-09-2f- Funkcióbővítő integrált települési fejlesztések
- ÉAOP-5.1.1/D-12- Funkcióbővítő integrált települési fejlesztések
- ÉAOP-5.1.1/E- Helyi településfejlesztési akciók
- ÉAOP-5.1.1/G-09- Funkcióbővítő integrált települési fejlesztések a komplex programmal segítő LHH kistérségekben
- GINOP-7.1.1-15-Nemzeti Kastély- és Várprogram turisztikai célú fejlesztéseinek támogatása
- TÁMOP-3.2.12-12/1- Kulturális szakemberek továbbképzése a szolgáltatásfejlesztés érdekében
- TÁMOP-3.2.13-12/1- Kulturális intézmények részvétele a tanórán kívüli nevelési feladatok ellátásában
- TÁMOP-3.2.13-12/1- Kulturális intézmények részvétele a tanórán kívüli nevelési feladatok ellátásában
- TÁMOP-3.2.9/B-08/2- Audiovizuális emlékgyűjtés
- TIOP-1.2.2-11/1- Múzeumok és levéltárak iskolabarát fejlesztése és oktatási-képzési szerepének infrastrukturális erősítése
- TIOP-1.2.3-11/1- Könyvtári szolgáltatások összehangolt infrastruktúra-fejlesztése – „Tudásdepó Expressz”
- TOP-1.2.1-15-SB1-Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés
- TOP-1.2.1-16-SB1-Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés
- TOP-4.3.1-15-SB1-Leromlott városi területek rehabilitációja
- TOP-4.3.1-16-SB1-Leromlott városi területek rehabilitációja
- VP-6.4.1-16-Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása

A szűrés következtében a vizsgált időszak 2008-2018 közé szűkül. A fenti pályázatok az összes pályázat 3%-át teszik ki Fehérgyarmaton, 13%-át Kisvárdában, 9%-át Vásárosnaményban és csupán 1%-át Záhonyban.

A legnagyobb mértékű támogatásban Kisvárdra részesült összességében a vizsgált időszakban, ezután következik Vásárosnamény, majd Fehérgyarmat, végül Záhony. A legnagyobb mennyiségű támogatást, 4 366 462 374 Ft TOP pályázatok nyomán került a magyar pályázók tulajdonába. Ezután következik az ÉAOP, GINOP, majd VP programok. A legkevesebb összeg TIOP útján került kiosztásra: ez 54 266 276 Ft volt.

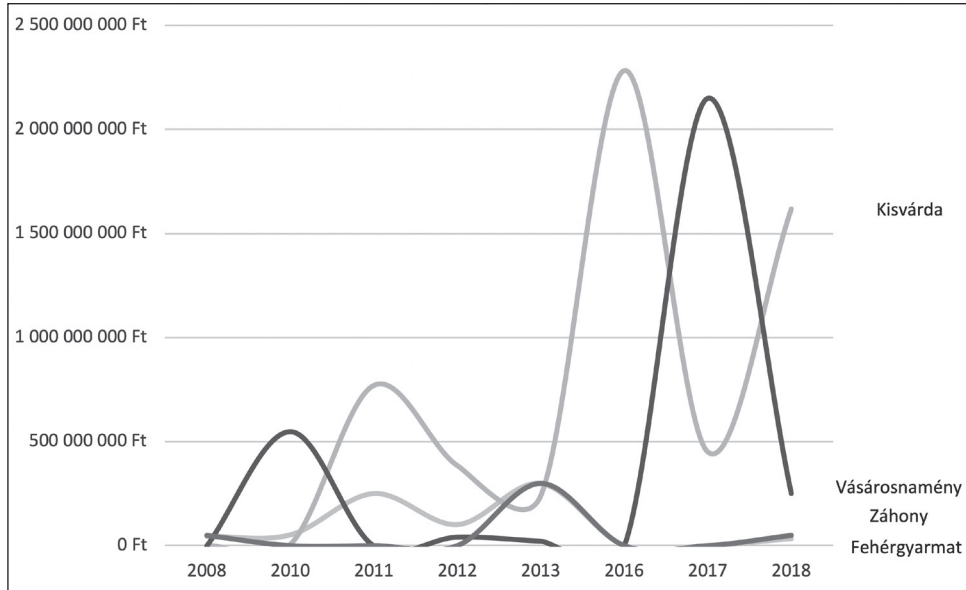
6. ábra Turisztikai pályázatok során elnyert összegek 2008 és 2018 között

Figure 6 Amounts won during tourism tenders between 2008 and 2018

A pályázatok időbeli eloszlását vizsgálva megállapítható, hogy míg Fehérgyarmat és Záhony esetében, ahol alapvetően alacsonyabb volt a pályázati aktivitás, 2013-ban volt a kifizetések csúcspontja, míg Kisvárdra és Vásárosnamény esetében ez 2016-2017-ben következett be. Fehérgyarmat esetében a legnagyobb beruházást Betyáros Hagyományörző Pihenő- és Kóstolóház kialakítása, a Szatmár-Beregi Élmenyliget fejlesztése és az aktív turizmus fejlesztése és szolgáltatásbővítése kapta, 2012-2013-ban. Kisvárdra esetében a kerékpárforgalmi hálózat és a funkcióbővítés mellett szerepet kapott 2016-ban egy nagyobb volumenű kastély- és várprogram turisztikai célú fejlesztés. Vásárosnaményban a funkcióbővítés és a kulturális intézmények fejlesztése kapta a legnagyobb szerepet. Záhony összesen 3, turisztikai vonatkozású pályázatban vett részt a vizsgált időszakban, ezek főképpen a nem mezőgazdasági jellegű fejlesztésekhez és a funkcióbővítéshez kapcsolódtak.

7. ábra Turisztikai pályázatok során elnyert összegek 2008 és 2018 között
Figure 7 Amounts won during tourism tenders between 2008 and 2018

6. Következtetések

Vizsgálatomban arra kerestem választ, hogy az észak-alföldi határrégió kisvárosai milyen szinten képesek adottságaiknak megfelelően alakítani pályázati aktivitásukat, mekkora szerepet játszanak abban lehetőségeik és hátrányaik. Indokoltságát a vizsgálatnak az endogén fejlődés fontosságában láttam, valamint annak lehetséges erősítésében a turizmusfejlesztésen keresztül. Ennek során első lépésként ennek a két fogalomkörnek a metszéspontját tártam fel.

Következő lépésként a vizsgált városok általános demográfiai jellemzőit, humán infrastruktúráját, gazdasági helyzetét, természeti és épített környezetét, valamint közlekedését elemeztem. Ezek tanulságaként kijelenthető, hogy egy jellemzően előnytelen demográfiai helyzetű térségről beszélhetünk, a gazdasági helyzet annak ellenére, hogy a környezetéhez képest előnyös, alapvetően meghatározza periférikus elhelyezkedése, természeti értékekben gazdag, azonban az ebben rejlő potenciál kevésbé kiaknázott, míg épített környezete erősen kevert, egyszerre található meg bennük urbanizált, illetve vidékies jelleg. A vizsgált városok települése a központtal mind mennyiségben, mind minőségben jellemzően jó, azonban kisebb területi szinten ez kevésbé érvényesül.

A legjellemzőbb turisztikai forma az egészségturizmus volt, emellett fontos szerepe lehet a jövőben a vízi turizmusnak és kulturális-, illetve örökségturizmus is. Ezek azok a területek, amelyekben a négy kisváros érvényesülni tud adottságai alapján. Az ezáltal megállapítható potenciális fejlesztési pontok a turizmus tekintetében a következők:

- Szolgáltatói szektor erősítése, a városi gazdaság diverzifikálása
- Természeti értékek jobb kommunikációja
- Épített örökség jobb kommunikációja
- Épített környezet állagmegóvása
- Vendéglátó- és szálláshelyek számának és minőségének növelése
- Helyi és helyközi közlekedés fejlesztése
- Belső úthálózat fejlesztése

A pályázatokat vizsgálva megállapítható, hogy a turisztikai és ahhoz kötődő fejlesztések kevésbé vannak jelen a négy vizsgált városban – legkevésbé Záhony, míg leginkább Kisvárda esetében jellemző az ilyen jellegű pályázati aktivitás. A legnagyobb beruházások kevésbé tükrözik a fent említett területek súlyát: Fehérgyarmat esetében a legnagyobb beruházást turisztikai helyszínek fejlesztésével nyerték a pályázók, valamint az aktív turizmus fejlesztése és szolgáltatásbővítése, 2012-2013-ban. Kisvárda esetében a kerékpárforgalmi hálózat és a funkcióbővítés mellett egy nagyobb volumenű kastély- és várprogram turisztikai célú fejlesztés kapott támogatást 2016-ban. Vásárosnaményban a funkcióbővítés és a kulturális intézmények fejlesztése kapta a legnagyobb szerepet. Záhony főképpen a nem mezőgazdasági jellegű fejlesztésekhez és a funkcióbővítéshez kapcsolódó pályázatokon kapott támogatást.

A vizsgált területek közül leginkább az épített környezet állagmegóvása, ezzel szemben az aktív pihenés, a természeti értékek fenntartása, az értékek jobb közlése kevésbé jelenik meg ezekben a projekteken. A szálláshelyek számának lassú csökkenése szintén egy negatív tendencia lehet, különös tekintettel arra, hogy a vizsgált időszakban növekvő tendenciát mutatott a vendégéjszakák száma, illetve a koronavírus hatásának gyengülésével újból növekvő tendenciát láthatunk.

JEGYZETEK / NOTES

- 1 PÓLA P. (2014): Helyi erőforrások, vidékfejlesztési stratégiák, In: Lukovics M. – Zuti B. (szerk.): A területi fejlődés dilemmái. SZTE Gazdaságtudományi Kar, Szeged, pp.267-276.
- 2 SZABÓ P. – TÓTH B. I. – OLÁH M. (szerk.) (2017): A területi tőke és magyarországi dimenziói, Balatonfüzfő. A Nyilvánosságért és a Civil Társadalomért Alapítvány, pp. 424.
- 3 OECD (2001): Territorial Outlook. OECD, Paris.
- 4 FARKAS T. (2002): Vidékfejlesztés a fejlődélméletek és a fejlesztési koncepciók tükrében. Tér és Társadalom 16(1): pp. 41-57.
- 5 PÓLA P. (2014): Helyi erőforrások, vidékfejlesztési stratégiák, In: Lukovics M. – Zuti B. (szerk.): A területi fejlődés dilemmái. SZTE Gazdaságtudományi Kar, Szeged, pp.267-276.
- 6 FARAGÓ L. (1994): Adalékok a területfejlesztéssel kapcsolatos fogalmak vitájához. Tér és Társadalom. 8(3-4): pp. 23-39.
- 7 CAPELLO, R. (2011). Location, Regional Growth and Local Development Theories. Aestimum 58(1): pp. 1-25.
- 8 DEÁK A. (2016): Turizmusfejlesztés, mint fejlesztéspolitikai eszköz Szabolcs-Szatmár-Bereg megye külső perifériáinak felzárkózásában. In.: Tamás J. – Popp J. (szerk.): Baranyi Béla 70: A kapocs. Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar. pp. 93-102.
- 9 MUNDRUCZÓ GY. – GRAHAM, S. (1996): Turizmus, elmélet és gyakorlat. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. pp. 37-90.
- 10 DEÁK A. (2016): Turizmusfejlesztés, mint fejlesztéspolitikai eszköz Szabolcs-Szatmár-Bereg megye külső perifériáinak felzárkózásában. In.: Tamás J. – Popp J. (szerk.): Baranyi Béla 70: A kapocs. Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar. pp. 93-102.
- 11 TeIR (2015-2020): Települési adatgyűjtő.
- 12 BELÜGYMINISZTERIUM (2015a): Fehérgyarmat Város Településfejlesztési Koncepciójának és Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata.
- 13 BELÜGYMINISZTERIUM (2015b): Kisvárdai Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája.
- 14 BELÜGYMINISZTERIUM (2015c): Vásárosnamény Város Településfejlesztési Koncepciójának és Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata.

- 15 BELÜGYMINISZTERIUM (2015d): Záhony Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata.
- 16 SZSZBMK (2013): Gyógyfürdő, tájékoztató. Link: <http://www.szszbmk.hu/pdf/fgy/gyogyfurdo.pdf> Utolsó letöltés: 2022.04.27.
- 17 AQUACINEMA.HU (2022)
- 18 SZILVAFURDO.HU (2022): Bemutakozás. Link: <https://www.szilvafurdo.hu/hu/> Utolsó letöltés: 2022.04.27.
- 19 GILYÉN N. – MENDELE F. – TÓTH J. (1981): A Felső-Tiszavidék népi építészete. Műszaki Könyvkiadó.
- 20 KSH (2013): Idegenforgalmi tendenciák, sajátosságok Észak-Alföld megyéiben.
- 21 KSH (2013): Idegenforgalmi tendenciák, sajátosságok Észak-Alföld megyéiben.
- 22 KSH (2013): Idegenforgalmi tendenciák, sajátosságok Észak-Alföld megyéiben.
- 23 HAMAR (2005): Fehérgyarmat. Fehérgyarmat Város Polgármesteri Hivatala.
- 24 KISVARDA.HU (2022): Turizmus. Link: <https://kisvarda.hu/index.php/turizmus/latnivalok/kozteri-alkotasok> Utolsó letöltés: 2022.04.27.
- 25 VASAROSNAMENY.HU (2022): Vásárosnamény bemutatása. Link: <https://vasarosnameny.hu/idegenforgalom/vasarosnameny-bemutatasa> Utolsó letöltés: 2022.04.27.

FELHASZNÁLT IRODALOM / REFERENCES

Aquacinema.hu (2022)

Belügyminisztérium (2015a): Fehérgyarmat Város Településfejlesztési Koncepciójának és Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata.

Belügyminisztérium (2015b): Kisvárdai Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája.

Belügyminisztérium (2015c): Vásárosnamény Város Településfejlesztési Koncepciójának és Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata.

Belügyminisztérium (2015d): Záhony Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Megalapozó Vizsgálata.

Capello, R. (2011). Location, Regional Growth and Local Development Theories. *Aestimum* 58(1): pp. 1-25.

- Deák A. (2016): Turizmusfejlesztés, mint fejlesztéspolitikai eszköz Szabolcs-Szatmár-Bereg megye külső perifériáinak felzárkózásában. In.: Tamás J. – Popp J. (szerk.): Baranyi Béla 70: A kapocs. Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar. pp. 93-102.
- Farkas T. (2002): Vidékfejlesztés a fejlődéstudományok és a fejlesztési koncepciók tükrében. Tér és Társadalom 16(1): pp. 41-57.
- Faragó L. (1994): Adalékok a területfejlesztéssel kapcsolatos fogalmak vitájához. Tér és Társadalom. 8(3-4): pp. 23-39.
- Gilyén N. – Mendele F. – Tóth J. (1981): A Felső-Tiszavidék népi építészet. Műszaki Könyvkiadó.
- Hamar (2005): Fehérgyarmat. Fehérgyarmat Város Polgármesteri Hivatala.
- KSH (2013): Idegenforgalmi tendenciák, sajátosságok Észak-Alföld megyéiben.
- Kisvarda.hu (2022): Turizmus. Link: <https://kisvarda.hu/index.php/turizmus/latnivalok/kozteri-alkotasok> Utolsó letöltés: 2022.04.27.
- Mundruczó GY. – Graham, S. (1996): Turizmus, elmélet és gyakorlat. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. pp. 37-90.
- OECD (2001): Territorial Outlook. OECD, Paris.
- Póla P. (2014): Helyi erőforrások, vidékfejlesztési stratégiák, In: Lukovics M. – Zuti B. (szerk.): A területi fejlődés dilemmái. SZTE Gazdaságtudományi Kar, Szeged, pp.267-276.
- Szabó P. – Tóth B. I. – Oláh M. (szerk.) (2017): A területi tőke és magyarországi dimenziói, Balatonfüzfő. A Nyilvánosságért és a Civil Társadalomért Alapítvány, pp. 424.
- Szilvafurdo.hu (2022): Bemutató. Link: <https://www.szilvafurdo.hu/hu/> Utolsó letöltés: 2022.04.27.
- SZSZBMK (2013): Gyógyfürdő, tájékoztató. Link: <http://www.szszbmk.hu/pdf/fgy/gyogyfurdo.pdf> Utolsó letöltés: 2022.04.27.
- TeIR (2015-2020): Települési adatgyűjtő.
- Vasarosnameny.hu (2022): Vásárosnamény bemutatása. Link: <https://vasarosnameny.hu/idegenforgalom/vasarosnameny-bemutatasa> Utolsó letöltés: 2022.04.27.

